

MAMLAKA YA CHAKULA NA DAWA



Tanzania Food & Drugs Authority

**TAARIFA YA UTENDAJI KAZI  
2016/17**

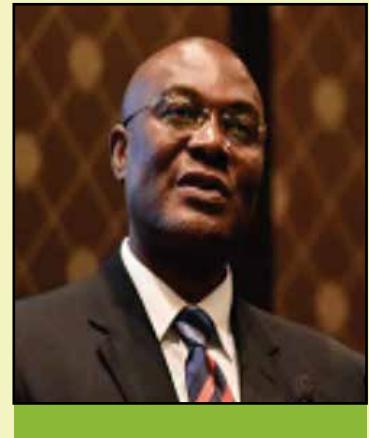


<b>DHIMA</b>	Kulinda afya ya jamii kwa kuzuia athari zinazoweza kujitokeza kutohana na matumizi ya chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba.
<b>DIRA</b>	Kuwa Mamlaka inayoongoza barani Afrika katika kudhibiti usalama, ubora na ufanisi wa chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba kwa wote.
<b>FALSAFA</b>	Kutoa huduma bora za udhibiti katika kulinda afya ya jamii na mazingira kwa kutumia wafanyakazi wenye ujuzi na ari ya kazi.
<b>MISINGI YA KAZI</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Kufanya kazi kwa ushirikiano</li><li>• Uaminifu</li><li>• Kuzingatia mahitaji ya wateja</li><li>• Ubora</li><li>• Uwajibikaji</li></ul>

## **BARUA YA KUWASILISHA**



**Mhe.Ummy A. Mwalimu (Mb),**  
Waziri wa Afya, Maendeleo ya Jamii,  
Jinsia, Wazee na Watoto,  
Chuo Kikuu cha Dodoma,  
Kitivo cha Sanaa ya Sayansi ya  
Maendeleo ya Jamii, Jengo Na 11  
S.L.P 743,  
404780 Dodoma



**Dkt. Mpoki M. Ulisubisywa,**  
Katibu Mkuu (Afya),  
Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii,  
Jinsia, Wazee na Watoto,  
Kitivo cha Sanaa ya Sayansi ya  
Maendeleo ya Jamii, Jengo Na. 11  
S.L.P 743,  
404780 Dodoma

Mhe. Waziri,

Ninayo heshima kubwa kuwasilisha kwako Taarifa ya Utendaji Kazi ya Mamlaka ya Chakula na Dawa (TFDA) kwa kipindi cha mwaka 2016/17. Taarifa hii imeeleza utekelezaji wa shughuli za TFDA katika kutimiza lengo lake kuu la kulinda afya ya jamii kwa kudhibiti ubora, usalama na ufanisi wa chakula, dawa, vipodozi, vifaa tiba na vitendanishi.

Ninawasilisha.

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Mpoki".

**Dkt. Mpoki M. Ulisubisywa**  
**Katibu Mkuu (Afya)**

## **MAELEZO YA MWENYEKITI WA BODI YA USHAURI (MAB)**

Huu ni mwaka wa mwisho wa utekelezaji wa Mpango Mkakati wa miaka mitano (5) wa TFDA (2012/13 - 2016/17) ambao umelenga kuimarisha utekelezaji wa jukumu la msingi la kulinda afya ya jamii kwa kudhibiti ubora, usalama na ufanisi wa chakula, dawa, vipodozi, vifaa tiba na vitendanishi.

Katika kipindi hiki cha 2016/17, Mamlaka imeendelea kuboresha utoaji huduma kwa wateja kwa kutumia mifumo ya kieletroniki kutekeleza mifumo bora ya kiutendaji (Quality Management System) kwa kiwango cha kimataifa cha ISO 9001:2015. Aidha, Mkataba wa Huduma kwa Wateja ulifanyiwa mapitio kwa kuboresha viwango vya utoaji huduma ili kukidhi mahitaji na matarajio ya wateja.

TFDA pia imeendelea kuwekeza katika ununuzi wa vifaa vya maabara vya kisasa na kukamilisha ujenzi wa maabara ya Kanda ya Ziwa, Mwanza pamoja na kuwajengea uwezo wataalamu wa maabara. Aidha, Maabara ya Chakula na Maikrobiolojia zimefanikiwa kushikilia cheti cha ithibati (accreditation) kwa kiwango cha Kimataifa cha ISO/IEC 17025:2015 baada ya kukaguliwa na taasisi za ithibati za SADCAS/SANAS. Hii inafanya matokeo ya chunguzi zinazofanywa na maabara kutambuliwa kimataifa.

Vilevile, vitabu vya hesabu na rasilimali za Mamlaka kwa kipindi kinachoishia Juni 2016, zilikaguliwa na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) na TFDA kupata hati safi.

Naipongeza Menejimenti pamoja na wafanyakazi wote wa TFDA kwa kufanya kazi kwa weledi na kujituma katika kufikia matarajio ya wateja. Vilevile, natoa shukrani kwa wadau wote wa Mamlaka ikiwa ni pamoja na jamii kwa ujumla kwa ushirikiano wao katika kusaidia TFDA kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

Nichukue fursa hii pia kutoa wito kwa wadau wote wa TFDA kutekeleza wajibu wao ipasavyo kwa kutoa taarifa na kushirikiana na Mamlaka katika kuhakikisha kuwa bidhaa za chakula, dawa, vipodozi, vifaa tiba na vitendanishi viliyyopo katika soko vinakidhi vigezo vya ubora na usalama.

Bodi ya Ushauri ya Wizara (MAB) chini ya uenyekiti wangu itaendelea kutoa maelekezo kwa Menejimenti ya TFDA sanjari na ushauri kwa Wizara katika kuhakikisha kuwa afya ya jamii inalindwa dhidi ya madhara yanayoweza kujitokeza kutohana na kutumia chakula, dawa, vipodozi, vifaa tiba na vitendanishi.



**Balozi Dkt. Ben Moses**

**MWENYEKITI WA BODI YA USHAURI**

## **MAELEZO YA MKURUGENZI MKUU**

Taarifa hii ya utendaji kazi kwa mwaka 2016/2017 inaanisha hatua mbalimbali zilizofikiwa katika utekelezeji wa kazi na majukumu ya TFDA, mafanikio yaliyopatikana katika kipindi tajwa pamoja na maeneo yanayohitaji kupewa kipaumbele kwa mwaka 2017/18. Aidha, changamoto mbalimbali zilizoikabili Mamlaka na mbinu zilizotumika na zinazoendelea kutumika katika kuzikabili zimeainishwa. Utekelezaji wa malengo mkakati sita (6) ya Mpango Mkakati wa miaka (5) ya TFDA (2012/13 – 2016/17) ni mambo ya msingi yaliyozingatiwa katika Taarifa hii.

Katika utekelezaji wa lengo la kuimarisha udhibiti wa ubora, usalama na ufanisi wa chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba; Mamlaka ilikuwa na jumla ya maombi ya usajili wa bidhaa 10,075 ambapo 651 ni baki ya maombi ya mwaka 2015/2016. Maombi 9,442 sawa na 93.7% yalitathminiwa na kati yake maombi 4,609 sawa na 49% yaliidhinishwa. Maombi yaliyofanyiwa tathmini ni ongezeko la maombi 863 (10%) ikilinganishwa na maombi 8,579 yaliyotathminiwa mwaka 2015/2016. Hii ni kutokana na kukua kwa matumizi ya mfumo wa kielektroniki katika utoaji huduma za TFDA ambaa umefupisha muda wa watumishi kushughulikia maombi mbalimbali.

Katika kipindi husika, kulikuwa pia na mafanikio katika usajili wa maeneo na utoaji vibali vyta biashara ya chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba ambapo jumla ya maombi 9,706 yalikuwepo ikiwa ni pamoja na maombi 198 yaliyobaki mwaka 2015/2016. Maombi 9,605 sawa na 99% yalitathminiwa ambapo maombi 9,000 sawa (94%) yaliidhinishwa. Idadi hii inajumuisha viwanda vipyta 617 vyta chakula vilivyosajiliwa kupitia ofisi za Kanda. Maombi ya usajili wa maeneo ya kuendesha biashara yaliyokuwepo ni ongezeko la maombi 2,194 sawa na 29% ikilinganishwa na maombi 7,512 yaliyokuwepo mwaka 2015/16. Ongezeko hili linatokana na juhudhi zilizofanywa katika kazi za udhibiti hususan ukaguzi wa mara kwa mara wa bidhaa na vibali vyta maeneo ya biashara pamoja na elimu kwa wadau ili kuhamasisha utii wa sheria kwa hiari.

Kupitia kazi ya ukaguzi na ufuatiliaji wa usalama na ubora wa bidhaa, maeneo 17,314 yanayojihusisha na biashara ya chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba yalikaguliwa. Maeneo haya yamejumuhisha viwanda, maghala, magari, machinjio, na maeneo ya kuuzia bidhaa zinazodhibitiwa na TFDA. Idadi hii ni ongezeko la maeneo 10,481 (153%) ikilinganishwa na maeneo 6,833 yaliyokaguliwa mwaka 2015/16.

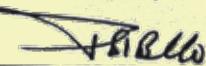
Vilevile, maombi 15,738 ya vibali vyta kuingiza na kusafirisha vyakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba ndani na nje ya nchi yalipokelewa ambapo vibali 15,571 sawa na 99% vilitolewa. Vilevile, katika mwaka 2016/2017, jumla ya sampuli 4,914 sawa na 94.4% kati ya sampuli 5,203 za bidhaa zilizokuwepo zilichunguzwa ambapo sampuli 4,722 (96.1%) zilifafulu. Matokeo haya ni kiashiria cha uwepo wa bidhaa nyingi zenyenye ubora na usalama unaokubalika katika soko la Tanzania.

Kwa upande wa usimamizi wa rasilimali, Mamlaka ilikusanya jumla ya TZS 43.7 bilioni kutoka vyanzo mbalimbali vilivyoainishwa katika mpango kazi na bajeti ya mwaka 2016/2017 ambapo kati ya kiasi hiki, TZS 34.4 bilioni sawa na 79% zilitokana na makusanyo ya ada na tozo, TZS 3.3 bilioni ni kutoka Serikali Kuu na TZS 350 milioni zilipokelewa kutoka Washirika wa Maendeleo.

Mamlaka pia ilitumia kiasi cha TZS 37.2 bilioni kwa ajili ya kutekeleza kazi zilizopangwa, kulipia huduma na mipango ya maendeleo hususan ukamilishwaji wa ujenzi wa maabara na ofisi ya TFDA Kanda ya Ziwa, Mwanza.

Pamoja na mafanikio haya, kuna baadhi ya maeneo ambayo yanahitaji kupewa kupaumbele kwa mwaka 2017/18, ili kuongeza ufanisi katika utekelezaji wa majukumu ya TFDA. Maeneo hayo ni pamoja na

kutoa elimu zaidi juu ya namna ya kujikinga na madhara yanayosababishwa na sumukuvu, kuongeza kasi ya kufanya tathmini, usajili na ukaguzi, kuwatambua na kuwajengea uwezo wazalishaji wadogo wa bidhaa zinazodhibitiwa na TFDA na kuimarisha mifumo ya kielektroniki katika utoaji huduma.Vile vile, Mamlaka inatarajia kufanya upanuzi wa maabara ya uchunguzi wa dawa makao makuu kukamilisha ununuzi wa vifaa vya maabara ya kanda ya ziwa, Mwanza na kutoa mafunzo ya muda mfupi na mrefu ndani na nje ya nchi ili kuongeza weledi, tija na ufanisi katika kazi.



**Hiiti B. Sillo**

**MKURUGENZI MKUU**

## 1. UTANGULIZI

Mwaka 2016/17 ni wa mwisho wa utekelezaji wa Mpango Mkakati wa miaka mitano (5) wa TFDA wa 2012/13 - 2016/17. Mpango Mkakati huo umelenga kutekeleza jukumu la kulinda afya ya jamii kwa kudhibiti ubora na usalama wa chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba pamoja na udhibiti wa vitendanishi.

Kazi zilizotekelawa kwa mwaka 2016/17 zimezingata malengo mahususi sita (6) ya Mpango Mkakati huo kama ilivyoainishwa hapa chini:-

- (a) Kuimarisha udhibiti wa ubora, usalama na ufanisi wa chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba;
- (b) Kuimarisha utoaji elimu na shughuli za kutangaza huduma za Mamlaka;
- (c) Kuimarisha usimamizi wa rasilimali;
- (d) Kutoa huduma kwa waathirika na kupunguza maambukizi ya Virusi vya UKIMWI;
- (e) Kuimarisha na kutekeleza kwa ufanisi Mkakati wa Taifa wa Kupambana na Rushwa; na
- (f) Kuboresha masuala ya Jinsia na Mazingira.

## 2.0 KUIMARISHA UBORA, USALAMA NA UFANISI WA CHAKULA, DAWA, VIPODOZI NA VIFAA TIBA

### 2.1 Tathmini na usajili wa vyakula, dawa, vipodozi, vifaa tiba na matangazo

Mamlaka ilikuwa na baki ya maombi ya tathmini ya bidhaa 651 kwa mwaka 2015/16 na kupokea maombi 9,424; hivyo kufanya jumla ya maombi yote ya usajili pamoja na matangazo ya bidhaa kuwa 10,075. Maombi yaliyokuwepo kwa ajili ya tathmini ni ongezeko la maombi 1,607 (17%) ikilinganishwa na maombi 8,579 yaliyokuwepo mwaka 2015/16.

Kwa mujibu wa Mpango Mkakati wa Mamlaka kwa mwaka 2016/17, lengo ilikuwa ni kutathmini 90% ya maombi ya chakula, 75% dawa, 80% vipodozi na 95% vifaa tiba ifikapo Juni, 2017. Maombi 9,442 sawa na 93.7% yalifanyiwa tathmini ambapo maombi 4,607 sawa na 49% yaliidhinishwa. Maombi 225 yalikataliwa na mengine 2,796 yalikuwa na haoja mbalimbali za kujibu kabla ya maamuzi ya kuyaidhinisha au kukataliwa .Mchanganuo wa maombi ya usajili wa bidhaa umeainishwa katika Jedwali 1 (a).

*Jedwali Na.1 (a): Mchanganuo wa Maombi ya sajili wa vyakula, dawa, vipodozi, vifaa tiba, matangazo na majaribio ya dawa*

Na.	Aina ya bidhaa	Maeleo	Baki 2015/16	Pokelewa	Jumla	Tathminiwa	Baki	Idhinishwa	Kataliwa	Hoja
1	Chakula	Mapya	232	2045	2277	2169	108	1452	165	552
		Huishwa	0	94	94	93	1	59	2	32
		Lebo	12	152	164	163	1	55	0	108
		Mabadiliko	0	11	11	11	0	11	0	0
		Majibu ya Hoja	0	628	628	617	11	NA	NA	NA
	<b>Jumla ndogo</b>		<b>244</b>	<b>2930</b>	<b>3174</b>	<b>3053</b>	<b>121</b>	<b>1577</b>	<b>167</b>	<b>692</b>

Na.

## Aina ya bidhaa

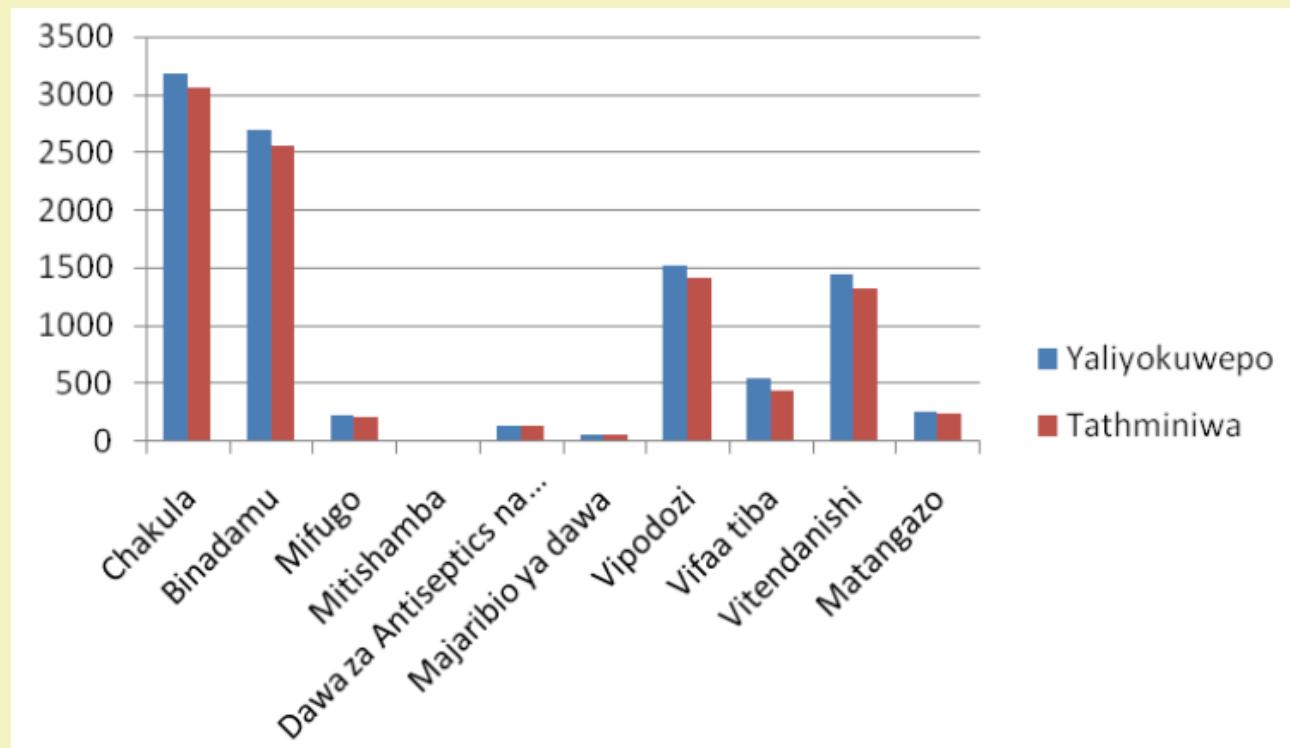
				Maelezo	Baki 2015/16	Pokelewa	Jumla	Tathminiwa	Baki	Idhnishwa	Kataliwa	Hoja
2	Dawa	Binadamu	Mapya	68	556	624	583	41	277	16	290	
			Huishwa	14	450	464	436	28	307	0	129	
3	Majaribio ya dawa	Antiseptics na Disinfectants	Mabadiliko	8	679	687	656	31	579	0	77	
			Majibu ya Hoja	23	901	924	885	39	NA	NA	NA	
			<b>Jumla ndogo</b>	<b>113</b>	<b>2586</b>	<b>2699</b>	<b>2560</b>	<b>139</b>	<b>1163</b>	<b>16</b>	<b>496</b>	
			Mapya	8	43	51	48	3	23	4	21	
			Huishwa	16	42	58	54	4	47	0	7	
3	Mitishamba	Mifugo	Mabadiliko	0	10	10	10	0	6	0	4	
			Majibu ya Hoja	4	100	104	102	2	NA	NA	NA	
			<b>Jumla ndogo</b>	<b>28</b>	<b>195</b>	<b>223</b>	<b>214</b>	<b>9</b>	<b>76</b>	<b>4</b>	<b>32</b>	
			Mapya	1	9	10	10	0	3	0	7	
			Huishwa	0	0	0	0	0	0	0	0	
3	Antiseptics na Disinfectants	Mitishamba	Mabadiliko	0	0	0	0	0	0	0	0	
			Majibu ya Hoja	0	0	0	0	0	0	0	NA	
			<b>Jumla ndogo</b>	<b>1</b>	<b>9</b>	<b>10</b>	<b>10</b>	<b>0</b>	<b>3</b>	<b>0</b>	<b>7</b>	
			Mapya	22	90	112	108	4	3	1	104	
			Huishwa	0	0	0	0	0	0	0	0	
3	Majaribio ya dawa	Antiseptics na Disinfectants	Mabadiliko	0	0	0	0	0	0	0	0	
			Majibu ya Hoja	0	24	24	24	0	NA	NA	NA	
			<b>Jumla ndogo</b>	<b>22</b>	<b>114</b>	<b>136</b>	<b>132</b>	<b>4</b>	<b>3</b>	<b>1</b>	<b>104</b>	
			Mapya	0	16	16	16	0	10	0	6	
			Mabadiliko	0	22	22	22	0	22	0	0	
3	Mitishamba	Antiseptics na Disinfectants	Majibu ya Hoja	4	15	19	16	3	NA	NA	NA	
			<b>Jumla ndogo</b>	<b>4</b>	<b>53</b>	<b>57</b>	<b>54</b>	<b>3</b>	<b>32</b>	<b>0</b>	<b>6</b>	

Na.

		Aina ya bidhaa		Maelezo	Baki 2015/16	Pokelewa	Jumla	Tathminiwa	Baki	Idhinishwa	Kataliwa	Hoja
4	Vipodozi	Mapya	199	876	1075	971	104	1033	29	0		
		Huishwa	14	319	333	330	3	340	8	0		
		Mabadiliko	3	41	44	38	6	38	0	0		
		Majibu ya Hoja	0	71	71	71	0	NA	NA	NA		
		<b>Jumla ndogo</b>	<b>216</b>	<b>1307</b>	<b>1523</b>	<b>1410</b>	<b>113</b>	<b>1411</b>	<b>37</b>	<b>0</b>		
5	Vifaa tiba	Mapya	13	172	185	179	6	70	0	109		
		Huishwa	0	55	55	30	25	0	0	30		
		Mabadiliko	0	38	38	28	10	6	0	22		
		Majibu ya Hoja	2	269	271	205	66	NA	NA	NA		
		<b>Jumla ndogo</b>	<b>15</b>	<b>534</b>	<b>549</b>	<b>442</b>	<b>107</b>	<b>76</b>	<b>0</b>	<b>161</b>		
6	Vitendanishi	Mapya	0	1447	1447	1321	126	75	0	1246		
		Jumla ndogo	0	1447	1447	1321	126	75	0	1246		
7	Matangazo	Chakula	Mapya	0	11	11	11	0	4	0	7	
		Dawa	Mapya	4	152	156	152	4	107	0	45	
			Majibu ya Hoja	0	3	3	3	0	NA	NA	NA	
	Vipodozi	Mapya	4	83	87	80	7	80	0	0		
		<b>Jumla ndogo</b>	<b>8</b>	<b>249</b>	<b>257</b>	<b>246</b>	<b>11</b>	<b>191</b>	<b>0</b>	<b>52</b>		
	<b>Jumla Kuu</b>		<b>651</b>	<b>9424</b>	<b>10075</b>	<b>9442</b>	<b>633</b>	<b>4904</b>	<b>225</b>	<b>2744</b>		

NA = Majibu ya hoja hayaidhinishwi wala kukataliwa.

### *Mchoro Na. 1: Maombi yaliyokuwepo na Kutathminiwa*



### *Jedwali Na. 1 (b): Utekelezaji wa lengo la usajili wa bidhaa kwa mwaka 2016/17*

Na.	Maelezo	Bidhaa						
		Chakula	Dawa		Vipodozi	Vifaa tiba	Majaribio ya Dawa	
			Binadamu	Mifugo				
1	Idadi ya maombi kwa ajili ya tathmini (A)	3,174	2,699	223	1,523	549	57	
2	Lengo la Mpango Mkakati wa miaka mitano (5)	90%	75%	75%	80%	95%	95%	
3	Idadi ya maombi yanayopaswa kutathminiwa (B)	2,857	2,024	167	1,218	522	54	
4	Idadi ya maombi yaliyotathminiwa (C)	3,053	2,560	214	1,410	442	54	
5	% ya maombi yaliyotathminiwa (C/A*100)	96%	95%	96%	93%	81%	95%	
6	% ya utekelezaji wa lengo mkakati (C/B*100)	107%	126%	128%	116%	85%	100%	

Kwa mujibu wa Jedwali Na. 1 (a) na 1(b) hapo juu, malengo yaliyopangwa kwa mwaka 2016/17 ya usajili wa chakula, dawa, vipodozi, vifaa tiba na majaribio ya dawa yamefikiwa na kuvukwa isipokuwa kwa tathmini ya vifaa tiba. Mpango maalum wa kuwashirikisha watathmini wa ndani na nje ya TFDA utatumika kwa mwaka 2017/18 katika usajili wa vifaa tiba.

**Jedwali Na. 1(c): Mchanganuo wa maombi mapya ya bidhaa ambayo hayajafanyiwa tathmini kulingana na umri wa kupokea (Age analysis)**

Na.	Aina ya bidhaa	Mkataba wa huduma kwa wateja (siku)	≤45	46-60	61-130	131-200	201-240	> 240	Jumla
1.	Chakula	vyakula vyenye hatari ndogo	45	95	0	0	0	0	95
		Vyakula vyenye hatari kubwa	60	13	0	0	0	0	13
2.	Dawa za binadamu	240	41	0	0	0	0	0	41
3.	Dawa za mifugo	240	3	0	0	0	0	0	3
4.	Dawa za Mitishamba	200	0	0	0	0	0	0	0
5.	Bidhaa nyongeza (Antiseptics na Disinfectants)	200	4	0	0	0	0	0	4
6.	Vipodozi	50	104	0	0	0	0	0	104
7.	Vifaa tiba	200	6	0	0	0	0	0	6
<b>JUMLA</b>			<b>266</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>266</b>

Kwa mujibu wa Jedwali Na. 1.(C) hapo juu, maombi mapya ambayo hayajafanyiwa tathmini yapo ndani ya muda ulioainishwa katika Mkataba wa Huduma kwa Wateja wa mwaka 2016.

## 2.2. Usajili wa maeneo na utoaji wa vibali vya biashara ya vyakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba

Katika kipindi hiki cha 2016/17, Mamlaka ilikuwa na maombi 9,706 ya usajili wa maeneo ya biashara za chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba. Maombi haya yanajumuisha mapya, kuhuisha na baki ya maombi 198 ya mwaka 2015/16. Maombi yaliyokuwepo mwaka huu ni ongezeko la maombi 2,190 sawa na 29% ikilinganishwa na maombi 7,512 ya usajili wa maeneo ya kuendesha biashara za bidhaa zinazodhitibwa na Mamlaka kwa mwaka 2015/16.

Maombi 9,605 sawa na 99% yalifanyiwa tathmini ikilinganishwa na lengo la kutathmini 100% ya maombi yote yanayopokelewa kwa mwaka. Jumla ya maombi 9,000 sawa na 94% ya maombi yaliyofanyiwa tathmini, yalikidhi vigezo na kuidhinishwa. Idadi hii inajumuisha viwanda vipyta 617 vya chakula vilivyosajiliwa na TFDA kuitia ofisi za Kanda. Mchanganuo wa maombi hayo ni kama inavyooneshwa katika Jedwali Na. 2(a) na 2(b).

*Jedwali Na. 2(a): Maombi ya Usajili wa Maeneo na Utoaji wa Vibali vyatashara ya vyakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba*

Aina ya jengo		Baki kutoka 2015/16	Yaliyopokelewa		Jumla	Yaliyotathminiwaa	Yaliyyosajiliwa	Asilimia katika kukidhi vigezo
			Mapya	Huishaa				
Chakula	Viwanda	43	617	595	1255	1209	1060	88%
	Maghala	30	355	309	694	694	576	83
	Hotelii	0	116	159	275	275	266	97
	Kuuzia chakula- jumla	0	94	61	155	155	149	96
	Kuuzia chakula-reja reja	32	1633	1452	3117	3071	2972	97
	Machinjio	0	7	6	13	11	8	73
	Magari ya kubebaa chakula	0	225	430	655	655	650	99
<b>Jumla ndogo</b>		<b>105</b>	<b>3047</b>	<b>3012</b>	<b>6164</b>	<b>6070</b>	<b>5681</b>	<b>94</b>
Dawa	Viwanda vya ndani	0	1	4	5	5	4	80
	Maghala	0	8	32	40	40	39	98
	Duka la dawa-Binadamu	7	22	79	108	108	101	94
	Duka la dawa-Mifugo	24	222	121	367	367	317	86
	Magari	0	8	3	11	11	4	36
	<b>Jumla ndogo</b>	<b>31</b>	<b>261</b>	<b>239</b>	<b>531</b>	<b>531</b>	<b>465</b>	<b>88</b>
Vipodozi	Watengenezaji	23	17	8	48	47	22	47
	Wauzaji wa Jumla	6	87	136	229	226	217	96
	Wauzaji Rejareja	5	1188	1252	2445	2442	2363	97
	Maghala	5	72	40	117	117	107	91
	Magari ya kubebaa vipodozi	0	3	7	10	10	10	100
	<b>Jumla ndogo</b>	<b>39</b>	<b>1367</b>	<b>1443</b>	<b>2849</b>	<b>2842</b>	<b>2719</b>	<b>96</b>
Vifaa tiba	Wauzaji wa jumla	23	85	51	159	159	132	83
	Maghala	0	3	0	3	3	3	100
	<b>Jumla ndogo</b>	<b>23</b>	<b>88</b>	<b>51</b>	<b>162</b>	<b>162</b>	<b>135</b>	<b>83</b>
<b>Jumla Kuu</b>		<b>198</b>	<b>4763</b>	<b>4745</b>	<b>9706</b>	<b>9605</b>	<b>9000</b>	<b>94%</b>

Idadi ya maombi yaliyofanyiwa tathmini kwa mwaka 2016/17 ni ongezeko la maombi 2,333 (32%) ikilinganishwa na maombi 7,272 yaliyofanyiwa tathmini mwaka 2015/16. Vilevile, idadi ya maeneo yaliyokidhi vigezo na kusajiliwa ni ongezeko la maombi 3,394 (61%) ikilinganishwa na maombi 5,606 yaliyosajiliwa mwaka 2015/16.

Ongezeko hili la idadi ya maombi yaliyotathminiwa na kuongezeka kwa idadi ya maeneo yaliyokidhi vigezo inatokana na juhudzi zilizofanywa katika kazi za udhibiti ikiwemo mafunzo ya wadau hususan wajasiriamali kuhusu kutii sheria kwa hiari na kuchangia katika kuhakikisha kuwa afya ya walaji inalindwa.

***Jedwali Na. 2(b): Mchanganuo wa makundi ya viwanda vya chakula viliviyosajiliwa kwa kila Kanda kwa kipindi cha mwaka 2016/17***

Na.	Ofisi ya Kanda	Viwanda vidogo (Small scale food)	Viwanda vya kati (Medium scale)	Viwanda vikubwa (Large scale)	Jumla
1	Mashariki	176	21	0	197
2	Kaskazini	46	19	0	65
3	Ziwa	96	42	27	165
4	Kusini	16	17	1	34
5	Magharibi	26	6	0	32
6	Nyanda za Juu Kusini	12	13	4	29
7	Kati	75	12	8	95
<b>JUMLA</b>		<b>447</b>	<b>130</b>	<b>40</b>	<b>617</b>

**2.3 Ukaguzi na ufuatiliaji wa usalama na ubora wa chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba**

Katika kipindi hiki cha 2016/17, Mamlaka ilifanya ukaguzi na ufuatiliaji kwenye maeneo yanayojihusisha na biashara ya chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba ambapo jumla ya maeneo 17,314 yalikaguliwa. Maeneo hayo ni pamoja na viwanda, maghala, machinjio, magari na maeneo ya kuuzia bidhaa zinazodhibitiwa na TFDA.

Idadi ya maeneo yaliyokaguliwa katika kipindi hiki ni zaidi ya maeneo 10,481 (153%) ikilinganishwa na maeneo 6,833 yaliyokaguliwa mwaka 2015/16. Ongezeko hili limechangiwa na kuongezeka kwa mwamko wa kuanzisha viwanda na kurasimisha biashara mionganoni mwa wafanyabiashara sanjari na ongezeko la idadi ya wakaguzi wa Mamlaka. Mchanganuo wa maeneo yaliyokaguliwa umeainishwa kwenye Jedwali na. 3.

*Jedwali Na. 3: Maeneo yaliyokaguliwa katika kipindi cha mwaka 2016/17*

Na.	Aina ya biashara	Idadi ya maeneo yaliyokaguliwa		Idadi ya maeneo yaliyokidhi vigezo	
		Idadi	idadi	%	
1	Chakula	Viwanda (Ndani ya nchi)	2517	1447	57%
		Sehemu za kuuzia	5762	3937	68%
		Maghala	591	421	71%
		Hoteli	45	41	91%
		Magari	158	81	51%
		Machinjio	239	100	42%
		Viwanda vyatya nje	8	7	88%
	<b>Jumla ndogo</b>		<b>9320</b>	<b>6034</b>	<b>65%</b>
2	Dawa	Famasi na DLDM - binadamu	2701	1944	72%
		Famasi na DLDM- mifugo	741	526	71%
		Viwanda vyatya dawa (Ndani ya nchi)	11	4	36%
		Viwanda vyatya dawa (Nje ya nchi)	119	65	55%
		Maeneo ya kutolea Huduma ya Afya			
		(1) Vituo vyatya Afya vyatya Serikali	174	172	99%
		(2) Vituo vyatya Afya vyatya Binafsi	15	15	100%
		(3) Vituo vyatya Afya vyatya Mashirika ya Kidini (FBO)	6	6	100%
		(4) Hospitali	180	180	100%
		(5) Zahanati	165	165	100%
		(6) Maghala	42	30	71%
		(7) Magari	5	5	100%
		<b>Jumla ndogo</b>	<b>4159</b>	<b>3112</b>	<b>75%</b>
3	Vipodozi	Maduka jumla	153	131	86%
		Maduka Rejareja	3398	2864	84%
		Maghala	60	56	93%
		Viwanda	36	11	31%
		Magari	1	1	100%
		<b>Jumla ndogo</b>	<b>3648</b>	<b>3063</b>	<b>84%</b>
4	Vifaa Tiba	Wauzaji wa Jumla	162	136	84%
		Wauzaji wa Rejareja	5	5	100%
		Viwanda (nje ya nchi)	10	9	90%
		Viwanda (ndani ya nchi)	2	0	0%
		Maghala	8	7	88%
	<b>Jumla ndogo</b>		<b>187</b>	<b>157</b>	<b>84%</b>
	<b>Jumla kuu</b>		<b>17,314</b>	<b>12,366</b>	<b>71%</b>

Kwa mujibu wa jedwali Na.3 hapo juu, wastani wa 71% ya maeneo yaliyokaguliwa yalikidhi matakwa ya sheria ikilinganishwa na wastani wa 82% kwa mwaka 2015/16. Kiwango cha kukidhi matakwa ya sheria kimeshuka kwa 1% hasa katika maeneo ya viwanda vya ndani vya vifaa tiba, machinjio, viwanda vya vipodozi na viwanda vya ndani vya chakula.

Kwa mantiki hiyo, jitihada kubwa zinahitaji katika kuimarisha ukaguzi wa maeneo hayo ikiwa ni pamoja na kutoa elimu juu ya umuhimu wa kukidhi matakwa ya sheria na mafunzo kwa wasindikaji wa viwanda vidogo (SMEs) vya chakula na vipodozi. Aidha, machinjio yanatakiwa kuboreshwa kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI), Wakuu wa Mikoa, Bodi ya nyama Tanzania pamoja na Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi katika kuandaa mikakati madhubuti kwa ajili hiyo. Hii ni kufuatia makubaliano ya kikao cha pamoja baina ya taasisi hizi kilichofanyika Morogoro mwezi Januari, 2017.

#### **2.4 Udhibiti wa uingizaji na usafirishaji wa bidhaa ndani na nje ya nchi.**

Mamlaka ilipokea jumla ya maombi 15,738 ya kuingiza na kusafirisha bidhaa za chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba nje ya nchi. Kati ya maombi hayo, 15,571 sawa na 99% ya maombi yote yaliyopokelewa yaliidhinishwa kama ilivyoainishwa kwenye Jedwali Na. 4.

#### ***Jedwali 4: Mchanganuo wa maombi ya vibali vya kuingiza na kusafirisha bidhaa ndani na nje ya nchi na vibali vilivyokaguliwa katika vituo vya forodha***

Na.	Aina ya bidhaa	Yaliyopokelewa		Vibali vilivyotolewa		Vibali vilivyokaguliwa katika vituo vya forodha	
		Kuingia	Kutoka	Kuingia	Kutoka	Kuingia	Kutoka
1	Dawa	3048	70	3044	70	536	4
2	Vipodozi	1379	752	1301	729	256	273
3	Vifaa tiba	2094	10	2073	10	82	1
4	Chakula	6629	1756	6600	1744	2751	1370
<b>Jumla</b>		<b>13,150</b>	<b>2,588</b>	<b>13,018</b>	<b>2,553</b>	<b>3,625</b>	<b>1,648</b>

Kwa mujibu wa Jedwali Na. 4 hapo juu, upo umuhimu wa kuwa na mfumo wa taarifa wa kielectroniki (IMIS) katika vituo vya forodha kwa ajili ya kufuatilia na kutunza kumbukumbu za vibali vilivyokaguliwa katika vituo hivyo.

#### **2.5 Uchunguzi wa Sampuli katika Maabara ya Mamlaka**

Mamlaka katika mwaka 2016/17 ilipokea sampuli 5,183 na kufanya jumla ya sampuli zilizokuwepo kuwa 5,329 ikiwa ni pamoja na baki ya sampuli 146 za mwaka 2015/16. Kwa mujibu wa Mpango Mkakati, Mamlaka ililenga kuchunguza 90% ya sampuli zilizopo. Kati ya sampuli zilizokuwepo, 5,040 zilichunguzwa ikiwa ni 94.6% ya sampuli zilizopokelewa. Sampuli 4,846 sawa na 96.1 % zilifaulu. Mchanganuo wa uchunguzi wa sampuli kwenye maabara umeainishwa kwenye Jedwali Na.5 hapa chini.

*Jedwali Na. 5: Mchanganuo wa uchunguzi wa sampuli za bidhaa kwa 2016/17*

Bidhaa	Chanzo Cha Sampuli	Baki ya Mwaka 2015/16 (A)	Mpya (B)	Jumla (C) = A + B	Chunguzwa (D)	Faulu (E)	Zisizokidhi (F)	% Faulu
Dawa	Ukaguzi Dawa za Binadamu	6	31	37	36	33	3	91.6
	Pharmacovigilance	5	10	15	15	13	2	86.6
	Ufuatiliaji wa Dawa Binadamu (PMS)	11	359	370	360	344	16	95.5
	Ufuatiliaji wa Dawa Mifugo (PMS)	0	130	130	130	127	3	98
	Uchunguzi wa awali (TFDA - HQ)	49	883	932	799	798	1	99.8
	Uchunguzi wa awali "QA centres"	0	612	612	612	612	0	100
	Wateja wa Nje – Binadamu	0	54	54	42	40	2	95.2
	Malighafi	0	19	19	19	19	0	100
<b>Jumla Ndodo</b>		<b>71</b>	<b>2,098</b>	<b>2,169</b>	<b>2,013</b>	<b>1,986</b>	<b>27</b>	<b>98.7</b>
Vipodozi	Ukaguzi	4	5	9	9	7	2	77.7
	Uchunguzi wa awali	0	4	4	4	4	0	100
	Usajili	0	17	17	17	16	1	94.1
	Ufuatiliaji wa vipodozi (PMS)	4	0	4	4	4	0	100
<b>Jumla Ndodo</b>		<b>8</b>	<b>26</b>	<b>34</b>	<b>34</b>	<b>31</b>	<b>3</b>	<b>91.2</b>
Chakula	Ukaguzi	22	858	880	790	782	8	98.9
	Usajili	15	476	491	470	467	3	99.3
	Wateja wa nje	0	165	165	165	161	4	97.5
	Ufuatiliaji wa bidhaa sokoni	0	921	921	899	756	143	84.1
	Sampuli za utafiti	30	581	611	611	611	0	100
<b>Jumla ndogo</b>		<b>67</b>	<b>3,001</b>	<b>3,068</b>	<b>2,935</b>	<b>2,777</b>	<b>158</b>	<b>94.6</b>
Vifaa Tiba	Ufuatiliaji (PMS)	0	58	58	58	52	6	89.6
<b>Jumla Ndodo</b>		<b>0</b>	<b>58</b>	<b>58</b>	<b>58</b>	<b>52</b>	<b>6</b>	<b>89.6</b>
<b>JUMLA KUU</b>		<b>146</b>	<b>5,183</b>	<b>5,329</b>	<b>5,040</b>	<b>4,846</b>	<b>194</b>	<b>96.1</b>



Waziri wa Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto Mhe. Ummy A. Mwalimu (Mb) akiwa katika ziara ya kikazi kwenye maabara ya TFDA

## 2.6 Utengenezaji na ugezi wa vifaa vyta maabara

Matengenezo ya vifaa vyta maabara (preventive maintenance) yalifanyika kama ilivyopangwa kwa kila robo mwaka ili kuhakikisha mashine husika zinafanya kazi kwa ufanisi. Katika kipindi hiki, mashine 117 zilifanyiwa matengezo ya kawaida ambapo aina 20 za vipuri vilinunuliwa na kufungwa. Aidha, ugezi (calibration) wa vifaa 114 ulifanywa na Shirika la Viwango Tanzania (TBS) na vingine nane (8) vilifanyiwa na kampuni ya Archemedes ya nchini Afrika ya Kusini.

## 2.7 Upimaji wa umahiri katika uchunguzi wa sampuli (Proficiency Testing Scheme)

Mamlaka ilishiriki katika uchunguzi wa sampuli mbalimbali za kujipima umahiri ambapo jumla ya vigezo vyta umahiri 96 vilifanyiwa uchunguzi (22 chakula, 15 dawa na 59 mikrobiolojia). Majibu ya vigezo 85 yalipokelewa ambapo Mamlaka ilifanya vizuri katika vigezo 74. Majibu kuhusu vigezo 11 hayakuridhisha (1 dawa, 4 mikrobiologia na 6 chakula) hivyo Mamlaka kufanya tathmini kwenye taratibu sanifu ya utendaji kazi (SOP) kubaini chanzo cha tatizo ambapo hatua stahiki za kurekebisha hali hiyo isijitokeze tena zilichukuliwa.

## 2.8 Ufuatiliaji wa Madhara yatokanayo na matumizi ya bidhaa

### 2.8.1 Utekelezaji wa mpango wa ufuatiliaji wa madhara yatokanayo na chakula

Mamlaka ilipokea taarifa za madhara yaliyohusishwa na matumizi ya chakula ambapo jumla ya watu 41,624 waliripotiwa kuugua katika mikoa ya Dodoma, Rukwa, Manyara, Njombe, Katavi, Lindi, Ruvuma na Singida. Ugonjwa wa kuhara uliongoza kwa kuwa na idadi kubwa ya wagonjwa ambayo ni 35,012 (84.1%). Hata hivyo, taarifa nyingi za magonjwa hayo hazikuweza kuthibitishwa ingawa zilihuushwa na ulaji wa chakula kisicho salama. Magonjwa mengine yatokanayo na chakula kisicho salama yaliyoripotiwa ni homa ya matumbo 3,546 (8.5%) na kuhara damu 3,057 (7.3%).



Mtaalam wa TFDA akitoa mafunzo kuhusiana na magonjwa yatokanayo na matumizi ya chakula kwa watendaji wa Halmashauri mbalimbali wanaoshirikiana na TFDA katika udhibiti wa usalama wa chakula nchini.

Kutokana na taarifa hii, kipaumbele kimewekwa katika kutoa elimu juu ya kanuni bora za usafi ili kupunguza madhara yatokanayo na uchafuzi wa vimelea vya maradhi katika chakula.

Vilevile, mpango wa ufuatiliaji wa madhara yatokanayo na chakula ulisambazwa katika mikoa saba (7) ambayo ni Lindi, Songwe, Tanga, Ruvuma, Morogoro, Pwani na Dar es Salaam ambapo jumla ya wataalam wa afya 201 wa fani ya Afisa afya, Afisa tabibu na Fundi sanifu maabara walipata mafunzo juu ya utekelezaji wa mpango huo. Mikoa ambayo mpango huo unatekelezwa hadi sasa imefikia 15 ambapo mikoa mingine ni Dodoma, Singida, Manyara, Kigoma, Rukwa, Katavi, Tabora na Njombe.

### **2.8.2 Uchunguzi wa mlipuko wa ugonjwa uliosababishwa na sumukuvu**

Uchunguzi wa mlipuko wa ugonjwa uliosababishwa na sumukuvu ulifanyika katika Wilaya ya Kondoa na Chemba ambako watu 68 waliripotiwa kuugua na kati yao 20 walipoteza maisha.

Katika uchunguzi huo sampuli 149 za nafaka na karanga zilichukuliwa na kufanyiwa uchunguzi wa sumukuvu aina ya aflatoxin ambapo matokeo yalionesha kuwa sampuli 68 zilikuwa na *aflatoxin* kwa kiwango kisichovumilika. Uchunguzi huo pia ulihuisha sampuli za damu kutoka katika kaya zilizoathirika ambapo kiasi kikubwa cha *aflatoxin* kilikutwa katika sampuli zote. Uwepo wa kiasi kikubwa cha *aflatoxin* katika chakula na damu za waathirika ulithibitisha kuwa madhara ya kiafya na vifo vilivyotokea vilisababishwa na “Acute aflatoxicosis”.

Mamlaka pia ilifanya uchunguzi zaidi katika nafaka na karanga kutoka katika Wilaya 10 ambazo ni Kiteto, Gairo, Mpwapwa, Kongwa, Chamwino, Dodoma Manispaa, Bahi, Singida Vijijiini, Ikungi na Manyoni. Matokeo yalionesha kuwa sampuli 135 kati ya 694 (19%) zilikuwa na uchafuzi wa sumukuvu aina ya aflatoxin kwa kiwango kisichovumilika. Mchanganuo wa sampuli zilizokusanywa pamoja na matokeo ya uchunguzi ni kama ilivyoainishwa katika Jedwali Na. 6

**Jedwali Na. 6: Matokeo ya uchunguzi wa sumukuvu katika nafaka na karanga**

Aina ya Sampuli	Idadi ya sampuli zilizochunguzwa	Zilizofaulu (%)	Zisizokidhi viwango* (%)	Wastani wa uchafuzi kwa sampuli zisizokidhi viwango ( $\mu\text{g}/\text{kg}$ )	Wigo wa uchafuzi kwa sampuli zisizokidhi viwango ( $\mu\text{g}/\text{kg}$ )
Mahindi (unga na nafaka)	485	387 (80)	98 (20)	57.7	5.3 - 298.0
Karanga	87	53 (61)	34 (39)	177.6	10.3 - 340.4
Mtama	76	74 (97)	2 (3)	20.1	7.7 - 31.0
Ulezi	37	36 (97)	1 (3)	40.9	-
Uwele	9	9 (100)	0 (0)	0	-
<b>Jumla</b>	<b>694</b>	<b>559 (81)</b>	<b>135 (19)</b>	<b>80.1</b>	<b>5.3 - 340.4</b>

\* Kiasi cha uchafuzi ni zaidi ya  $5\mu\text{g}/\text{kg}$  kwa *aflatoxin B*<sub>1</sub> pekee au zaidi ya  $10\mu\text{g}/\text{kg}$  kwa aina zote za *aflatoxin (aflatoxin B*<sub>1</sub>, *B*<sub>2</sub>, *G*<sub>1</sub> & *G*<sub>2</sub>)

Hali hii inaonesha kuwa bado iko haja ya kuendelea kuweka kipaumbele katika udhibiti wa vyakula tajwa hususan mahindi na karanga.



Wataalam wa kitaifa na kimataifa wakiwa katika picha ya pamoja na Naibu Waziri wa Afya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto wakati wa mukutano wa kuweka mikakati ya udhibiti wa sumukuvu katika bara la Afrika

## 2.9 Ufuatiliaji wa Usalama wa Dawa na Bidhaa Nyongeza

Mfumo mpya wa kielektroniki wa utoaji wa taarifa za madhara ya dawa ulikamilishwa na kuzinduliu rasmi tarehe 12 Oktoba 2016. Katika kipindi hiki, taarifa 271 za madhara yanayohisiwa kusababishwa na matumizi ya dawa zilipokelewa ambapo 94 (34%) kati yake zilipokelewa kuitia mfumo mpya wa kielektroniki. Taarifa zote zilifanyiwa tathmini na kuingizwa kwenye kanzi data (Vigiflow database).

Jumla ya taarifa 103 za usalama wa dawa (Periodic Safety Update Reports - PSUR) zilipokelewa na 38 kati ya hizo zilifanyiwa tathmini. Kufuatia tathmini iliyofanywa, dawa hizo zimeonekana kuwa salama na zinafaa kuendelea kutumika. Sampuli 65 zilizobaki zitatathiminiwa kuanzia robo ya kwanza ya mwaka 2017/18.



Waziri wa Afya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto, Mhe. Ummey Mwalimu (Mb.) akipata maelezo ya namna ya kutumia simu ya mkononi katika kutoa taarifa inayohusiana na madhara ya dawa

Vilevile, Mamlaka ilihamasisha watendaji 569 wa afya kutoka mikoa ya Dar es salaam, Pwani, Dodoma, Arusha, Morogoro, Lindi, Ruvuma, Kigoma, Tabora, Katavi na Simiyu juu ya utoaji wa taarifa za madhara ya dawa kwa kutumia fomu za njano na kwa mfumo mpya wa kielektroniki.

Mafunzo pia yalitolewa juu ya utoaji wa taarifa za madhara na matukio ya vifaa tiba kwa watoa huduma 664 kutoka vituo vya afya 52 vilivyoko Dar es salaam, Dodoma, Mbeya na Pwani.

## 2.10 Udhibiti wa Majaribio ya Dawa

Majaribio ya dawa 36 yalikaguliwa katika vituo vilivyopo Mikoa ya Mbeya, Kilimanjaro, Mwanza, Dar es Salaam, Tanga na Pwani. Aidha, taarifa 105 za matukio makubwa ya kiafya katika majaribio ya dawa (Serious Adverse Events – SAE) zilipokelewa na kufanyiwa tathmini ambapo hapakuwa na matukio yaliyohusiana na dawa zinazofanyiwa majaribio.

## 2.11 Ufuatiliaji wa Ubora wa bidhaa katika soko

### 2.11.1 Dawa

Mamlaka ilikusanya jumla ya sampuli 467 ambazo zilifanyiwa uchunguzi wa ubora wake ikiwa ni pamoja na tathmini ya taarifa za lebo na karatasi yenye taarifa za dawa (product leaflet). Kati ya sampuli hizo, 337 zilikuwa za dawa za binadamu na 130 dawa za mifugo. Matokeo ya tathmini yalionesha dawa husika kutokidhi matakwa ya lebo. Aidha matokeo ya maabara yalionesha sampuli 3 za dawa za binadamu zenye mchanganyiko wa *diclofenac* na *paracetamol* za vidonge na sampuli 8 za dawa za mifugo aina ya *oxytetracycline 20%* kutokidhi viwango vya ubora. Vilevile sampuli 9 za dawa aina ya *albendazole* hazikukidhi kipimo cha “*dissolution*” kama ilivyoainishwa kwenye Jedwali Na. 7

**Jedwali Na.7: Mchanganuo wa sampuli zilizokusanywa**

Aina ya dawa		Zilizokusanywa na kufanyiwa Tathmini (PIR)	Uchunguzi wa awali (Screening)	Uchunguzi wa kina (Confirmatory testing)	Zilizofaulu	Zisizokidhi viwango
Dawa za binadamu	Diclofenac /Paracetamol	140	0	139	136	3
	Albendazole	122	122	13	4	9
	Dexamethasone /Neomycin	75	0	71	71	0
	<b>Jumla ndogo 1</b>	<b>337</b>	<b>122</b>	<b>223</b>	<b>211</b>	<b>12</b>
Dawa za Mifugo	Oxytetracycline 10%	58	0	58	58	0
	Oxytetracycline 20%	72	0	72	64	8
	<b>Jumla ndogo 2</b>	<b>130</b>	<b>0</b>	<b>130</b>	<b>122</b>	<b>8</b>
<b>Jumla Kuu (1+2)</b>		<b>467</b>	<b>122</b>	<b>353</b>	<b>333</b>	<b>20</b>

Mamlaka pia iliandaa machapisho ya kisayansi matatu (3) ambapo chapisho la ubora wa dawa za kutibu ugonjwa wa malaria liitwalo *Post Marketing Surveillance of Anti-Malarial Medicines in Tanzania* ilitolewa katika Jarida la Kimataifa la *Pharmaceutical Regulatory Affairs*. Machapisho mengine kuhusu ubora wa dawa za kutibu ugonjwa wa shinikizo la damu pamoja na ubora wa dawa za mifugo yapo katika hatua za mwisho kabla ya kuwasilishwa kwenye majorida ya kimataifa.

Aidha, katika kipindi hiki, Mpango mpya wa ufuatiliaji wa ubora wa dawa katika soko (Post Marketing Surveillance – PMS Programme) kwa miaka mitatu 2017 - 2020 uliandaliwa.

### 2.11.2 Vifaa tiba na Vitendanishi

Jumla ya sampuli 290 za vifaa tiba zilikusanywa kwenye soko katika mikoa ya Dar es salaam, Kigoma, Mwanza, Mtwara na Kilimanjaro. Aina ya sampuli za vifaa tiba zilizokusanywa ni *BP machines* (8), *condoms* (60), *IV canula* (85), *feeding tubes* (29), *cotton wools* (56) na *bandages* (52) ambapo vyote vilifaulu.

### 2.11.3 Chakula

Mpango wa ufuatiliaji katika soko wa bidhaa za chakula zilizosajiliwa (Food Post Marketing Surveillance) ulitekelezwa ambapo jumla ya sampuli 62 za unga wa ngano, 33 za *bread improvers* na 94 za vinywaji baridi visivyokuwa na gesi (*non-carbonated non-alcoholic beverages*) zilichukuliwa na kufanyiwa uchunguzi wa kimaabara.

Matokeo ya uchunguzi yalionesha kuwa sampuli zote za unga wa ngano zilifaulu vigezo vya usalama vilivyo chunguzwa. Aidha, sampuli 49 (52%) za vinywaji baridi visivyokuwa na gesi zilikutwa na kikolezo aina ya *Saccharine* na sampuli moja (1) ilikutwa na kiwango kisichoruhusiwa cha kikolezo cha *Benzoinic acid* kinachotumika katika uhifadhi wa bidhaa (preservative). Vilevile, lebo za vinywaji husika hazikuonesha kuwa bidhaa hizo zilikuwa na kiambato cha *saccharine*.

Mamlaka pia ilifanya tathmini na ufuatiliaji wa madai mbalimbali yaliyosambazwa kuitia mitandao ya kijamii kuhusu usalama wa bidhaa za chakula aina ya *Banana baby food*, Maji ya kunywa ya “*DEW*”, Soda aina ya Novida, “Chama snacks”, Mafuta ya Alizeti na Mclele wa plastiki kwa lengo la kuthibitisha ukweli wake. Matokeo ya ufuatiliaji yamethibitisha kuwa taarifa hizo zilikuwa za upotoshaji na zimekuwa zikisababisha hofu kwa wananchi. Bidhaa zilizotolewa madai potoshí na hatua zilizochukuliwa zimeoneshwa katika kiambatisho I.

## **2.12 Uteketezaji wa bidhaa zisizokidhi viwango vyta ubora na usalama**

Bidhaa zilizotolewa taarifa na zilizokamatwa zenyé jumla ya uzito wa tani 664.25 na thamani ya takriban TZS 2,787,364,603.51 zilitketezwa baada ya kubainika kuwa hazifai kwa matumizi ya binadamu. Mchanganuo wa bidhaa zilizoteketezwa umainishwa kwenye Jedwali Na. 8 hapo chini.

### ***Jedwali Na. 8: Mchanganuo wa Bidhaa Zilizoteketezwa***

Na.	Aina ya bidhaa	Mchanganuo			
		Vilivyotolewa taarifa		Vilivyokamatwa	
		Uzito (Tani)	Thamani (TZS)	Uzito (Tani)	Thamani (TZS)
1	Chakula	73.592	158,155,101.90	104	163,086,815.00
2	Dawa za binadamu	77.115	1,411,435,579.81	1.68	17,689,583.00
3	Dawa za Mifugo	-	-	0.016	498,000.00
4	Vipodozi	0.025	120,000.00	407.82	1,036,139,523.80
5	Vifaa tiba	0.006	240,000.00	-	-
<b>6</b>	<b>JUMLA</b>	<b>150.738</b>	<b>1,569,950,681.71</b>	<b>513.516</b>	<b>1,217,413,921.80</b>
7	<b>JUMLA KUU</b>	<b>Uzito</b>		<b>Tani 664.25</b>	
		<b>Thamani</b>		<b>TZS 2,787,364,603.51</b>	

## **2.13 Sheria na Ushauri**

Mamlaka ilisimamia uendeshaji wa kesi nne (4) katika mikoa ya Dar es Salaam, Arusha na Kagera zilizotokana na ukiukwaji wa Sheria ya Chakula, Dawa na Vipodozi, Sura 219. Aidha, kesi 52 za jinai zimefunguliwa katika Mahakama mbalimbali kwa kukiuka sheria na ziko chini ya usimamizi wa ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali kuitia Mkurugenzi wa Mashitaka (DPP).

### **3.0 KUIMARISHA UTOAJI ELIMU**

Elimu juu ya mahitaji ya Sheria ya Chakula, Dawa na Vipodozi, Sura 219; kazi na majukumu ya TFDA imeendelea kutolewa kwa makundi mbalimbali ya wadau na wananchi katika kuhamasisha matumizi sahihi ya bidhaa zinazodhibitiwa na TFDA. Njia zilizotumika katika kuelimisha jamii ni kama zilivyoainishwa hapo chini:-

#### **i. Mihadhara**

Mihadhara juu ya matumizi sahihi ya bidhaa hususan dawa na vipodozi ilitolewa kwa washiriki 73,323 ambao ni wanafunzi, waalimu na wakufunzi kutoka katika vyuo saba (7), shule za sekondari 170 na shule za msingi 14 zilizoko katika mikoa ya Ruvuma, Lindi, Pwani, Mwanza, Manyara, Tanga, Simiyu, Tabora, Arusha, Shinyanga, Geita, Mbeya, Rukwa na Songwe.



Katibu Tawala wa Mkoa wa Tabora, Dkt. Tea Medadi, akieleza madhara ya vipodozi vyenye viambata sumu kwa wanachuo na wafanyakazi wa Chuo cha Utalii Musoma wakati wa uzinduzi wa uhamasishaji wa matumizi ya vipodozi salama kwa njia ya miadhara mkaoni Tabora, tarehe 21 Aprili, 2017. Kulia kwake ni Mkurugenzi Mkuu wa TFDA, Bw. Hiti B. Sillo.

#### **ii. Kurusha matangazo mafupi ya radio**

Matangazo mafupi ya radio kuhusu udhibiti wa ubora na usalama wa vipodozi yalirushwa kuitia TBC Taifa, Radio One, East Africa Radio, Clouds FM, Dream FM, Tumaini Radio na Radio Maria. Lengo kuu ni kuelimisha na kuhamasisha matumizi sahihi ya vipodozi na kushawishi mabadiliko ya tabia kwa jamii ya kutumia vipodozi salama viliyoidhinishwa na TFDA.

#### **iii. Mafunzo kwa njia ya uwasilishaji mada**

Mada kuhusu umuhimu wa udhibiti wa ubora na usalama wa bidhaa za chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba ilitolewa kwa washiriki 600 wa tasnia ya urembo mkoani Dar es Salaam. Vilevile mada kuhusu taratibu za usajili wa chakula ilitolewa katika ufunguzi wa majukwaa ya uwezeshaji wanawake kiuchumi katika Wilaya za Kibaha na Kisarawe mkoani Pwani.

#### **iv. Maonesho**

Elimu kuhusu udhibiti wa ubora na usalama wa bidhaa za chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba na mahitaji ya Sheria ya Chakula, Dawa na Vipodozi, Sura 219 ilitolewa kwa wananchi na wadau mbalimbali walitembelea banda la TFDA katika maonesho ya Kimataifa ya biashara (Sabasaba), maonesho ya wakulima (Nanenane), maonesho ya wiki ya viwanda vya Tanzania, Maonesho wa wajasiriamali wadogo pamoja na wiki ya Maziwa.

#### **v. Huduma kwa wateja**

Jumla ya wateja 25,363 walihudumiwa kuititia dawati la huduma kwa wateja ambapo hoja 18 kuhusu usalama na ubora wa chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba zilipokelewa. Hoja 14 kati yake zilishughulikiwa na nne (4) bado zinafanyiwa kazi. Wateja 408 walitembelea maktaba ya TFDA ambapo walipatiwa elimu kuhusu kazi na majukumu ya TFDA katika kulinda afya ya jamii na kupewa machapisho mbalimbali kwa ajili ya rejea.

Vilevile katika jitihada za kuimarisha ubora wa huduma za TFDA, Mkataba wa Huduma kwa Wateja wa mwaka 2012 ulifanyiwa mapitio kwa kuboresha viwango vya utoaji huduma. Mkataba mpya wa 2016 ulizinduliwa rasmi na kuanza kutumika tarehe 19/06/2017. Mamlaka pia katika kipindi hiki ilianzisha mfumo wa wateja kupiga simu bila malipo (Toll free service) ambao pia umeanza kutumika kwa kutumia namba 08001110084.



Uzinduzi wa Mkataba wa Huduma kwa Wateja uliorejewa wa mwaka 2016 uliofanyika tarehe 19/06/2017 ambapo mgeni rasmi alikua Dkt Doroth Gwajma aliyemwakilisha Mhe. Waziri wa Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto

### **4.0 KUIMARISHA USIMAMIZI WA RASILIMALI ZA MAMLAKA**

#### **4.1 Mipango**

Katika kipindi hiki cha 2016/17, Mpango Mkakati mpya wa miaka mitano (2017/18 – 2021/22) uliandaliwa na kuidhinishwa baada ya tathmini ya utekelezaji wa Mpango wa awali kukamilishwa. Vilevile, Mpango kazi na Bajeti kwa mwaka 2017/18 ambao umezingatia malengo nane (8) ya Mpango Mkakati mpya uliandaliwa na kuidhinishwa.

## 4.2 Mapato na Matumizi

### 4.2.1 Makusanyo

Katika kipindi hiki, jumla ya TZS 43,707,090,247.86 zilikusanywa ambapo kati ya fedha hizo TZS 34,418,119,448.52 sawa na 79% zilitokana na vyanzo vya ndani vya ada na tozo, kiasi cha TZS 3,257,647,727.34 ni mchango wa Serikali Kuu kwa ajili ya mishahara ya watumishi na TZS 350,160,072.00 ni fedha kutoka kwa Washirika wa Maendeleo. Aidha, TZS 5,681,163,000.00 ni akiba kwa ajili ya miradi ya maendeleo.

### 4.2.2 Matumizi

Mamlaka ilipanga kutumia jumla ya TZS 45,972,737,939.00 kutekeleza miradi ya maendeleo, shughuli za udhibiti wa bidhaa pamoja na kuendesha ofisi. Katika kipindi hiki, jumla ya TZS 37,239,298,447 sawa na asilimia 81 zilitumika. Aidha, miadi ya kiasi cha TZS 2,701,463,857 ya mikataba ya kununua huduma na bidhaa mbalimbali hakikulipwa kutokana na mikataba husika kutokamilika ilipofika tarehe 30/6/2017. Kiasi hicho ni sehemu ya bajeti ya 2016/2017 kitakacholipwa katika mwaka wa fedha 2017/2018.

### 4.2.3 Ukaguzi wa Vitabu na Hesabu

Hesabu za Mwaka wa fedha 2015/2016 ziliandaliwa kwa wakati na kukaguliwa na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Serikali (CAG) ambapo Mamlaka ilipata hati safi ya utunzaji wa vitabu na hesabu. Hii inafanya TFDA kuendelea kuwa na rekodi nzuri ya utunzaji wa vitabu kwa mwaka wa 13 mfululizo.

## 4.3 USIMAMIZI WA RASILIMALI WATU

### 4.3.1 Utekelezaji wa Mpango wa Mafunzo

Mpango wa mafunzo wa Mamlaka kwa mwaka 2016/17 uliandaliwa na kuidhinishwa ambapo watumishi 81 walipendekezwa kuhudhuria mafunzo katika fani mbalimbali. Aidha, katika utekelezaji wake, watumishi 75 (92.6%) walihudhuria mafunzo kama inavyooneshwa katika Jedwali Na.13. hapa chini.

*Jedwali Na. 13: Utekelezaji wa Mpango wa Mafunzo*

Aina ya mafunzo	Idadi kwa 2016/17	
	Waliopendekezwa	Waliohudhuria
Mafunzo ya Muda mrefu Nje ya nchi	5	4
Mafunzo ya muda mrefu ndani ya nchi	30	30
Mafunzo ya muda mfupi nje ya nchi	9	9
Mafunzo ya muda mfupi ndani ya nchi	37	32
<b>Jumla</b>	<b>81</b>	<b>75</b>

N.B. Sababu za kushindwa kutekeleza mpango wa mafunzo kwa 100% ni pamoja walengwa kushindwa kupata udahili kwa wakati kwa aina ya mafunzo waliyopangiwa kuhudhuria

Vilevile, watumishi wanawake watano (5) walihudhuria mafunzo ya uongozi (Transformation Leadership for Women Empowerment) ambayo yalifanyika mjini Arusha.

Aidha, mafunzo ya Uongozi kwa Wakurugenzi na Mameneja yalitolewa na Chuo cha Uongozi pamoja na mafunzo ya matumizi ya Mfumo wa kielectroniki wa Utunzaji Kumbukumbu za Kiutumishi (HR –MIS) kwa watumishi.

Mafunzo ya Maadili na Huduma kwa Wateja yalifanywa kwa watumishi walioko katika ofisi za Kanda za Nyanda za Juu Kusini, Kaskazini, Kati, Magharibi na Kanda ya Ziwa. Mafunzo katika Kanda za Kusini na Mashariki yatafanyika katika mwaka 2017/18.

Vilevile, mafunzo ya ndani ya Mfumo wa Kusimamia Vihatarishi yalifanyika kwa watumishi ili kuingiza dhana na kujenga taasisi yenyе utamaduni wa kusimamia vihatarishi ipasavyo. Hii ni kulingana na matakwa ya Mwongozo wa Kusimamia Vihatarishi katika Taasisi za Serikali wa mwaka 2012, kiwango cha kimataifa cha ISO 31000:2009 na mahitaji mapya ya kiwango cha ISO 9001:2015 ambayo TFDA inatekeleza. Mafunzo haya yalifanyika kwa watumishi wa TFDA Makao Makuu na Ofisi za Kanda.

#### **4.4 USIMAMIZI WA MIFUMO YA UBORA NA TEHAMA**

Kwa lengo la kuhakikisha kwamba utekelezaji kazi za TFDA unaifuata mifumo sahihi ya utendaji, Mamlaka ilifanya mapitio ya nyaraka 236 ikiwa ni pamoja na Sera ya ndani ya Ubora, Mkataba wa Huduma kwa Wateja, Miongozo, Michakato (process flow) 15, Taratibu sanifu za utendaji kazi (SOPs) 126, Fomu mbalimbali (57) na Rejestra (29).

Aidha, ukaguzi wa ndani wa mifumo ulifanyika kwenye Ofisi za Kanda na Sehemu 17 za Makao makuu ambapo maeneo 31 yenyе upungufu katika Ofisi za Kanda na 38 katika Sehemu na Vitengo vya Makao Makuu yilibainishwa na kufanyiwa kazi. Kwa ujumla, mifumo ya Taasisi inaendelea kuimarika ikiwa ni pamoja na kuendelea kutekeleza mahitaji mapya ya kiwango cha ISO 9001:2015.

Vilevile, mfumo wa mtandao wa mawasiliano (Wide Area Network) umefungwa kwenye kwa ofisi za Kanda ya Magharibi na Kusini ambao umerahisisha upatikanaji wa taarifa katika ofisi hizo. Mamlaka pia imeanzisha na kutekeleza mfumo wa kielectroniki wa kutunza kumbukumbu na taarifa za watumishi (HR- MIS). Pia, mfumo wa kielectroniki wa ukaguzi (Auditing) umeandaliwa kwa lengo la kuwezesha Kitengo cha ukaguzi wa ndani kufanya kaguzi ya mifumo ya EPICOR, MIS na LIMS.

#### **5.0 USHIRIKIANO WA KIKANDA NA UWIANISHO WA TARATIBU ZA UDHIBITI WA DAWA**

Tanzania ni nchi mwanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki (East African Community - EAC) na Jumuiya ya Maendeleo ya Uchumi ya nchi Kusini mwa Afrika (Southern African Community Development - SADC). Jumuiya hizi ziliznishwa ili kupanua na kuimarisha ushirikiano wa watu wa Afrika Mashariki na Kusini mwa Afrika ili kuharakisha ukuaji wa uchumi na kuboresha maisha ya wananchi kiuchumi, kisiasa na kijamii.

TFDA ilishiriki katika kazi zilizoainishwa chini ya mpango ya uwianisho wa taratibu za udhibiti wa dawa wa EAC. Mpango huu ulianzhishwa ili kuongeza upatikanaji wa dawa zilizothibitishwa ubora, usalama na ufanisi na zinazotengenezwa kwenye viwanda vilivyothibitishwa kutimiza masharti ya utengenezaji bora ya dawa.

### **5.1 Faida za kuwianisha taratibu za udhibiti wa dawa na ushirikiano wa kikanda**

Faida zitokanazo na kuwianisha taratibu za udhibiti wa dawa na ushirikiano wa kikanda kwa ujumla ni pamoja na kupungua kwa muda wa usajili na gharama kwa waombaji wa usajili wa dawa, kupungua kwa bei ya dawa, kupungua kwa bajeti ya Serikali katika manunuzi ya dawa na kuongezeka kwa upatikanaji wa dawa kwa wagonjwa. Ushirikiano wa kikanda pia unaimarisha na kuongeza imani mionganoni mwa taasisi za udhibiti wa dawa. Pia kwa kushiriki kazi za udhibiti za pamoja zinasaidia kubadilishana uzoefu na taarifa zinazosaidia kufanya maamuzi mbalimbali kwenye masuala ya udhibiti wa dawa. Vilevile, mipango hii imesaidia udhibiti hususan uingiaji wa dawa bila kufuata taratibu na hivyo kupungua kwa dawa duni na bandia katika soko.



Katibu Mkuu (Afya), Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto, Dkt. Mpoki Ulisubisya (wa tatu kulia msitari wa mbele) akiwa katika picha ya pamoja na wataalam wa TFDA na nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki baada ya katika mafunzo ya uwianishaji wa taratibu za usajili wa dawa.

### **5.2 Tathmini za pamoja na usajili wa dawa za binadamu katika EAC**

Mamlaka ikiwa ni taasisi kiongozi kwenye eneo la tathmini na usajili wa bidhaa, iliratibu na kushiriki katika tathmini tatu za pamoja za EAC ambapo maombi mapya 19 na majibu ya hoja 17 yalitathmminiwa. Maombi matatu yalipendekezwa kwa pamoja kupewa usajili na nchi wanachama wa EAC. Kwa upande wa kitaifa, mpaka kufikia tarehe 30 Juni, 2017, Mamlaka ilikuwa imesajili dawa za binadamu 109 ambazo ni zaidi ya lengo la kitaifa la kusajili dawa 75 lililopangwa kwenye andiko la mradi kwa kipindi cha miaka mitano (5). Kwa mantiki hii, Mamlaka imevuka lengo la kitaifa la usajili wa dawa za binadamu tangu kuanza kutumika kwa miongozo ya usajili ya EAC tarehe 1 Agosti 2015. Jedwali Na. 14 linaonesha tathmini na usajili wa dawa za binadamu zilizofanyika kikanda.

***Jedwali Na. 14 Tathmini na usajili wa dawa za binadamu kikanda na kitaifa***

Aina ya Usajili	Aina	Baki ya Juni 30, 2016	Pokelewa	Jumla ndogo	Tathminiwa	Baki	Sajiliwa	Pendekewa
Kikanda	Mapya	12	11	23	19	4	0	0
	Majibu ya Hoja	0	23	23	17	6	N/A	3
<b>Jumla</b>		<b>12</b>	<b>34</b>	<b>46</b>	<b>36</b>	<b>10</b>	<b>0</b>	<b>3</b>
Kitaifa	Mapya	68	556	624	583	41	277	0
	Majibu ya Hoja	23	901	924	885	39	N/A	0
<b>Jumla</b>		<b>91</b>	<b>1457</b>	<b>1548</b>	<b>1468</b>	<b>80</b>	<b>277</b>	<b>0</b>

### 5.3 Ukaguzi wa viwanda vya dawa za binadamu

Mamlaka ilishiriki katika ukaguzi wa kiwanda kimoja (1) kilichopo kwenye Kanda ya Afrika Mashariki na vitatu (3) vilivyopo nje ya Kanda kama inavyoonyeshwa kwenye Jedwali Na.15 hapo chini.

#### *Jedwali Na. 15 Ukaguzi wa Viwanda vya Kutengeneza Dawaza binadamu*

Na.	Aina ya bidhaa	Jengo	Idadi ya viwanda vilivyopangwa	Vilivyokaguliwa	Viliviyokidhi	Maelezo zaidi
1	Dawa	Viwanda ndani ya Kanda (Shelys -Tanzania)	1	1	-	Viwanda vitatu (3) vilitakiwa kuwasilisha taarifa za marekebisho kwa ajili ya kupitiwa na nchi wanachama
		Viwanda nje ya Kanda (Misri na India)	3	3	1	
<b>Jumla</b>			<b>4</b>	<b>4</b>	<b>1</b>	

### 5.4 Tathmini ya mifumo ya ufuatiliaji wa madhara ya dawa kwenye Kanda

Mamlaka ilishiriki katika tathmini ya mifumo ya ufuatiliaji wa madhara ya dawa kwa nchi wanachama wa EAC ambapo tathmini hii ilifanyika kwa mikoa ya Dar es Salaam, Rukwa, Mwanza na Lindi. Ripoti ya kitaifa ya tathmini hii iliwasilishwa katika mkutano wa kikanda ambapo maeneo ya vipaumbele kwa nchi wanachama yaliainishwa ikiwa ni pamoja na:-

- Kuandaa Sera ya Kitaifa ya Usalama wa Dawa;
- Kushirikisha kazi za usalama wa dawa katika Miradi Msonge (Vertical Public Health Programmes); na
- Kuongeza uwezo wa ufuatiliaji wa usalama wa dawa kwa watumishi wa afya.

Maeneo hayo yalijumuishwa kwenye ripoti ya nchi wanachama wa EAC ikiwa ni pamoja na kuandaa bajeti kwa ajili ya utekelezaji.

## **5.5 Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA)**

TFDA ilishiriki katika tathmini ya mfumo wa TEHAMA iliyofanywa na *Shirika la Maendeleo ya Viwanda la Umoja wa Mataifa* (UNIDO) ambapo mchambuzi wa mifumo alitathmini mfumo wa TFDA unavyotoa taarifa za dawa. Lengo kubwa la tathmini hii ni kuandaa mahitaji ya mfumo utakaotoa taarifa za dawa kwenye soko la Kanda ya EAC zitakazosaidia nchi kuandaa sera madhubuti za dawa na pia kutoa mwongozo kwa watengenezaji dawa kuwekeza kwenye Kanda.

Vilevile, mtandao wa porta (Web-Portal) wa mpango ulizinduliwa katika anuani ya <http://www.mrh.eac.int/>. Mtandao huu umeunganishwa na mifumo ya TEHAMA ya Mamlaka ya Dawa Uganda (NDA), Wakala wa Chakula na Dawa Zanzibar (ZFDA) na Wizara ya Afya Rwanda. Taasisi nyingine za udhibiti wa dawa za EAC ikiwemo TFDA zitaunganishwa na mtandao huu mwaka 2017/18.

## **5.6 Uwianisho wa taratibu za usajili wa dawa za mifugo wa EAC**

TFDA ilishiriki katika kazi ya kuandaa utaratibu wa kusajili dawa za mifugo kwa kutambua maamuzi yanayofanywa na taasisi nyingine za udhibiti wa dawa ambao ulipitishwa na Baraza la Mawaziri wa EAC mwezi Septemba, 2014. Ili kuweza kutekeleza utaratibu huu, maeneo yanayopewa kipaumbele kwa sasa na siku za usoni ni kufanya tathmini za pamoja kwa maombi ya usajili wa dawa hizi na kukagua viwanda vinavyotengeneza dawa hizi kwa lengo la kujenga uwezo na imani mionganoni mwa taasisi za udhibiti wa dawa za nchi wanachama.

## **6.0 MAENEYO YANAYOHITAJI KUPEWA KIPAUMBELE**

Maeneo yanayohitaji kupewa kipaumbele ili kufikia malengo ya Mamlaka yaliyowekwa ni pamoja na :-

- (a) Kuendelea kutoa elimu juu ya kujikinga na madhara yanayosababishwa na sumukuvu;
- (b) Kuajiri watumishi zaidi kwa ajili ya kufanya tathmini na usajili pamoja na ukaguzi wa bidhaa hususan dawa na vifaa tiba;
- (c) Kuwatambua na kuwajengea uwezo wazalishaji wadogo wa bidhaa (SMEs) zinazosimamiwa na TFDA; na
- (d) Kuimarisha mifumo ya kilektroniki katika kutoa huduma kwa wateja

## **7.0 HITIMISHO**

Katika kipindi cha mwaka 2016/17, Mamlaka imefikia na kuvuka malengo iliyojiwekea katika mwaka wa mwisho wa utekelezaji wa Mpango Mkakati wake (2012/13 – 2016/17). Malengo haya ni pamoja na usajili wa chakula, dawa, vipodozi pamoja na majoribio ya dawa. Hii inamaanisha kwamba bidhaa nyingi zinazodhibitiwa na TFDA zilizopo katika soko la Tanzania zinakidhi vigezo vya ubora na usalamu.

Mamlaka katika kipindi cha mwaka 2017/18 itaweka kipaumbele katika kutekeleza malengo mahususi nane (8) ya Mpango Mkakati mpya wa miaka mitano (2017/18 - 2021/22) ili kufikia matarajio ya wateja na kulinda afya ya jamii.

**Madai potoshi yaliyotolewa kuitia mitando ya kijamii kuhusu usalama Wa chakula**

<b>Na.</b>	<b>Bidhaa</b>	<b>Aina ya madai</b>	<b>Matokeo ya uchunguzi na ufuatiliaji</b>	<b>Hatua zilizochukuliwa</b>
1.	Banana Baby Food (yenye barcode 761303308973)  (Expiry date 2017)	Bidhaa hiyo ina vipande vya glasi na kampuni ya Nestle inayoizalisha imewataka wananchi kuirudisha.	Taarifa hiyo ilitolewa nchini Ufaransa mnamo mwaka 2011, ambapo bidhaa iliondolewa katika soko lakini baada ya hapo ujumbe huo umekuwa ukiendelea kusambazwa mara kwa mara katika mitando ya kijamii kwa kubadilisha tu jina la bidhaa na muda wa kuisha matumizi.	Taarifa ya ufanuzi ilitolewa kwa umma na wananchi waliaswa kupuuza taarifa hizo potovu na kuacha kuzisambaza.
2.	Maji ya Kunywa ya “DEW” kutoka Nigeria	Soda iitwayo “NOVIDA” na maji ya kunywa yaitwayo “DEW” kutoka Nigeria	Taarifa hizo ni potoshi na hazina ukweli wowote. Hakuna bidhaa za namna hiyo zilizowahi kuruhusiwa kuingizwa nchini kutokea Nigeria au nchi nyingine yeoyote.	
3.	Soda ya “Novida” kutoka Nigeria	vilidaiwa kuua zaidi ya watu 180 nchini Nigeria kwa sababu ya kuwa na sumu ya Ebola na kwamba bidhaa hizo zimeingia nchini kinyemela.		
4.	Chama Snacks	Kulikuwa na video clips zikionesha bidhaa aina ya “Chama” ikichanganywa na maji, kukandwa kwa kiganja cha mikono na kupata matokeo ya mchanganyiko wa kitu kinachovutika na kuelezwa kuwa matokeo hayo ni hatari kwa afya.	Matokeo ya namna hiyo ni kawaida kutohana na aina ya malighafi na teknolojia inayotumika katika uzalishaji wa bidhaa hiyo, jambo ambalo halina athari kwa usalama.  Vilevile ukaguzi ulifanyika katika kiwanda kinachozalisha bidhaa husika na kuthibitisha kuwa huzalishwa kwa kuzingatia kanuni bora za uzalishaji	

<b>Na.</b>	<b>Bidhaa</b>	<b>Aina ya madai</b>	<b>Matokeo ya uchunguzi na ufuatiliaji</b>	<b>Hatua zilizochukuliwa</b>
5.	Mafuta ya alizeti	Mafuta hayo yana aflatoxin kwa hiyo si salama	<p>Uchambuzi ulifanyika na kubaini kuwa madai hayo yalitokana na matokeo ya utafiti uliochapishwa kwenye jarida la PLOS One uliohusu mbegu na mashudu ya alizeti pekee na hivyo hautoshelezi kuthibitisha kuwa mafuta ya alizeti yamechafuliwa na viwango hararishi vya aflatoxin.</p> <p>Uchunguzi zaidi wa kimaabara haukubaini uwepo wa aflatoxin katika mafuta ya alizeti.</p> <p>NB: Mbegu za alizeti huweza kuchafuliwa na aflatoxin lakini kiwango cha uchafuzi huo ni kidogo ikilinganishwa na mahindi au karanga.</p>	<p>Wananchi waliaswa kuendelea kutumia mafuta ya alizeti yaliyothibitishwa na TFDA bila wasiwasi.</p> <p>Zilichukuliwa sampuli za mbegu, mashudu na mafuta ya alizeti kwa ajili ya uchunguzi wa aflatoxin ili kuendelea kuthibitisha juu ya usalama wa mafuta ya alizeti.</p>
6.	Mchele	Madai ya kuwepo mchele wa plastiki	<p>Hadi sasa mifumo ya udhibiti ya TFDA haijapata mchele wa plastiki katika soko.</p> <p>Hali kadhalika ilibainika kuwa madai kama hayo yamekuwa yakisambazwa kuanzia mwaka 2011 katika baadhi ya nchi duniani lakini hadi sasa hayajawahi kuthibitishwa mahali popote.</p> <p>NB: Kitaalam, mchele uliopikwa hunata kutokana na aina ya wanga uliopo na sifa hiyo inafanya baadhi ya wananchi kufikiri kuwa ni plastiki kwa kutumia kigezo cha kufinyangwa wali na kuudundisha kwenye sehemu ngumu kama vile sakafu.</p>	<p>Ufanuzi ultolewa mara kwa mara kupitia vyombo vya habari na katika jamii kwa lengo la kuwathibitisha kuwa madai hayo ni potoshi ili kuwaondolea hofu wananchi.</p> <p>Aidha, mifumo ya udhibiti inaendelea kufanya ufuatiliaji wa madai hayo.</p>

## **5.0 INDEPENDENT REPORT OF THE CONTROLLER AND AUDITOR GENERAL**

**To: Ambassador. Dr. Ben Moses**  
Chairman of the Ministerial Advisory Board,  
Tanzania Food and Drugs Authority,  
P.O. Box 77150,  
Dar es Salaam.

**RE: REPORT ON THE AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS OF TANZANIA FOOD AND DRUGS AUTHORITY (TFDA) FOR THE FINANCIAL YEAR ENDED 30<sup>TH</sup> JUNE, 2017**

### **Introduction**

I have audited the financial statements of the Tanzania Food and Drugs Authority (TFDA), which comprise the Statement of Financial Position as at 30<sup>th</sup> June 2017 and the Statement of Financial Performance, Statement of Changes in Net Asset/Equity and Cash Flow Statement of for the year then ended and notes to the financial statements, including a summary of significant accounting policies set out from page 18 to 45.

### **Opinion**

In my opinion, the financial statements present fairly, in all material respects, the financial position of Tanzania Food and Drugs Authority (TFDA) as at 30<sup>th</sup> June 2017, and its financial performance and its cash flows for the year then ended in accordance with International Public Sectors Accounting Standards (IPSAS).

### **Basis for Opinion**

I conducted my audit in accordance with International Standards of Supreme Audit Institutions (ISSAIs). My responsibilities under those standards are further described in the Auditor's Responsibilities for the Audit of the financial statements section of my report. I am independent of Tanzania Food and Drugs Authority (TFDA) in accordance with the International Ethics Standards Board for Accountants' Code of Ethics for Professional Accountants (IESBA Code) together with the National Board of Accountants and Auditors (NBAA) Code of Ethics, and I have fulfilled my other ethical responsibilities in accordance with these requirements.

I believe that the audit evidence I have obtained is sufficient and appropriate to provide a basis for my opinion.

### **Other Information**

Management is responsible for the other information. The other information comprises of the Director's Report and the Declaration by the Head of Finance but does not include the financial statements and our auditor's report thereon.

accordance with ISAs will always detect a material misstatement when it exists. Misstatements can arise from fraud or error and are considered material if, individually or in the aggregate, they could reasonably be expected to influence the economic decisions of users taken on the basis of these financial statements.

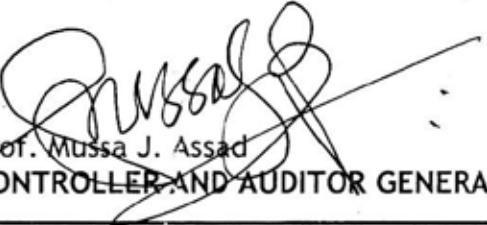
In addition, Sect. 10 (2) of the PAA No.11 of 2008 requires me to satisfy myself that, the accounts have been prepared in accordance with the appropriate accounting standards.

Further, Sect. 48(3) of the Public Procurement Act No.7 of 2011 requires me to state in my annual audit report whether or not the audited entity has complied with the provisions of the Law and its Regulations.

#### **Report on Other Legal and Regulatory Requirements.**

##### **Compliance with the Public Procurement Act, 2011**

In view of my responsibility on the procurement legislation and taking into consideration the procurement transactions and processes I have reviewed as part of this audit, I state that, Tanzania Food and Drugs Authority (TFDA) procurement transactions and processes have generally complied with the requirements of the Public Procurement Act No.7 of 2011 and its underlying Regulations of 2013.

  
Prof. Mussa J. Assad  
**CONTROLLER AND AUDITOR GENERAL**

National Audit Office  
Dar es Salaam.

22 January, 2018

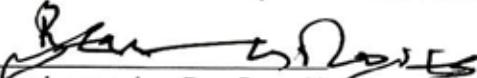


## 6.1 AUDITED FINANCIAL STATEMENTS

### TANZANIA FOOD AND DRUGS AUTHORITY STATEMENT OF FINANCIAL POSITION AS AT 30<sup>TH</sup> JUNE 2017

	Note	2017 TZS	2016 TZS
<b>Current Assets</b>			
Inventories	3	665,281,326	518,276,319
Accounts Receivable	4	3,554,990,724	8,365,607,465
Cash and Cash equivalent	5	10,663,621,011	13,306,510,887
<b>Total Current Assets</b>		<u>14,883,893,061</u>	<u>22,190,394,670</u>
<b>Non-Current assets</b>			
Long term staff loans	1.16	2,556,200,251	951,898,023
Property, Plant and Equipment	2	22,260,225,578	17,922,228,834
Intangible Assets	2A	39,289,298	-
<b>Total Assets</b>		<u>39,739,608,187</u>	<u>41,064,521,528</u>
<b>Current Liabilities</b>			
Accounts payable	6	3,260,050,792	3,513,892,587
<b>Total liabilities</b>		<u>3,260,050,792</u>	<u>3,513,892,587</u>
<b>Net Assets</b>		<u>36,479,557,395</u>	<u>37,550,628,941</u>
<b>NET ASSETS/EQUITY</b>			
Capital	7	1,139,932,800	1,139,932,800
Revaluation Reserve	17	4,310,303,791	4,310,303,791
Retained Surplus/(Deficit)	8	31,029,320,804	32,100,392,349
<b>Total Net assets/Equity</b>		<u>36,479,557,395</u>	<u>37,550,628,940</u>

Note 1 to 18 form part of the Accounts.

  
Ambassador Dr. Ben Moses

Chairman of the Board

Date .....18/01/2018.....



Agnes S. Kijo  
Ag. Director General

Date .....18/1/2018.....

**TANZANIA FOOD AND DRUGS AUTHORITY  
STATEMENT OF FINANCIAL PERFORMANCE  
FOR THE YEAR ENDED 30<sup>TH</sup>JUNE, 2017**

	Note	2017 TZS	2016 TZS
<b>Revenue</b>			
Fees and Licenses	9	34,423,359,321	29,761,371,294
Government Grants	10	3,257,647,727	3,181,861,362
Donors Grants	11	350,160,072	460,007,022
Other income	12	849,201,577	1,332,544,264
<b>Total Revenue</b>		<b><u>38,880,368,697</u></b>	<b><u>34,735,783,943</u></b>
<b>Expenses</b>			
Administrative expenses	13	32,098,717,357	21,621,312,583
Audit fees	14	76,626,200	76,626,200
Finance costs	15	58,932,380	58,084,436
Depreciation & Amortization	2&2A	2,003,592,858	965,826,697
15% Contribution to Gvt General Fund		<u>3,613,571,447</u>	<u>-</u>
<b>Total Expenses</b>		<b><u>37,851,440,242</u></b>	<b><u>22,721,849,915</u></b>
<b>Surplus for the year</b>		<b><u>1,028,928,455</u></b>	<b><u>12,013,934,027</u></b>

  
**Ambassador Dr. Ben Moses**  
Chairman of the Board

Date ..18/01/2018

  
**Agnes S. Kijo**  
Ag. Director General

Date ..18/1/2018.....

**TANZANIA FOOD AND DRUGS AUTHORITY  
STATEMENT OF CHANGES IN EQUITY  
AS AT 30<sup>TH</sup>JUNE, 2017**

	Capital Fund TZS	Accumulated Surplus (Deficit) TZS	Revaluation Reserve TZS	Total TZS
Balance as at 01.07.2013	1,139,932,800	9,570,348,232	-	10,710,281,032
Prior year adjustment	-	(90,722,035)	-	(90,722,035)
Surplus for the year	-	2,291,663,209	-	2,291,663,209
<b>Balance as at 30.06.2014</b>	<b>1,139,932,800</b>	<b>11,771,289,406</b>	<b>-</b>	<b>12,911,222,206</b>
Balance as at 01.07.2014	1,139,932,800	11,771,289,406	-	12,911,222,206
Surplus for the year	-	9,903,494,859	-	9,903,494,859
Balance as at 30.06.2015	1,139,932,800	21,674,784,265	-	22,814,717,065
Balance as at 01.07.2015	1,139,932,800	21,674,784,265	-	22,814,717,065
Prior year Adjustment	-	(1,604,525,943)	-	(1,604,525,943)
Surplus for the year	-	12,030,134,027	-	12,030,134,027
Revaluation Gain	-	-	4,310,303,791	4,310,303,791
<b>Balance as at 30.06.2016</b>	<b>1,139,932,800</b>	<b>32,100,392,349</b>	<b>4,310,303,791</b>	<b>37,550,628,940</b>
Balance as at 01.07.2016	1,139,932,800	32,100,392,349	4,310,303,791	37,550,628,940
Recalled back Capital by Treasury	-	(2,100,000,000)	-	(2,100,000,000)
Surplus for the year	-	1,028,928,455	-	1,028,928,455
<b>Balance as at 30.06.2017</b>	<b>1,139,932,800</b>	<b>31,029,320,804</b>	<b>4,310,303,791</b>	<b>36,479,557,395</b>

Note 1 to 18 form part of the Accounts

Ambassador Dr. Ben Moses  
Chairman of the Board

Date 18/01/2018

Agnes S. Kijo  
Ag. Director General

Date 18/1/2018

**TANZANIA FOOD AND DRUGS AUTHORITY  
CASH FLOWS STATEMENT  
FOR THE YEAR ENDED 30<sup>TH</sup>JUNE, 2017**

	<b>2017</b> <b>TZS</b>	<b>2016</b> <b>TZS</b>
<b>Cash Flows From Operating Activities</b>		
Cash Receipts from fees & licenses	34,423,359,321	26,101,149,365
Other Cash Receipts from operations	849,201,577	1,348,744,264
Government Subvention	3,257,647,727	3,181,861,362
Donor Grants	350,160,072	460,007,022
<b>Cash Received from Operating Activities</b>	<b>38,880,368,697</b>	<b>31,091,762,014</b>
Cash paid to employees	(9,007,909,028)	(13,245,156,497)
Cash paid for operating activities	(20,285,340,,617)	(9,387,166,815)
Finance cost	(58,932,380)	(58,084,436)
Audit fee paid 2016	(76,626,200)	(76,626,200)
<b>Net Cash From operating Activities</b>	<b>9,451,560,472</b>	<b>8,324,728,065</b>
<b>Cash Flows From Investing Activities</b>		
Less: Purchase of fixed assets	(6,321,947,899)	(7,020,185,635)
Purchase of Intangible Assets	(58,931,000)	-
<b>Net Cash used in investing activities</b>	<b>(6,380,878,899)</b>	<b>(7,020,185,635)</b>
<b>Cash Flows From Financing Activities</b>		
Capital Recalled Back	(2,100,000,000)	-
15% Contribution to Gvt General Fund	(3,613,571,447)	-
<b>Net cash used in financing activities</b>	<b>(5,713,571,447)</b>	<b>-</b>
<b>Net cash flow for the year</b>	<b>(2,642,889,875)</b>	<b>1,304,542,430</b>
Add: Cash and Cash Equivalents at the beginning of the year	<b>13,306,510,886</b>	<b>12,001,968,456</b>
<b>Cash and Cash Equivalent at the end of the year</b>	<b>10,663,621,011</b>	<b>13,306,510,886</b>

Note 1 to 18 form part of the Accounts

Ambassador Dr. Ben Moses  
Chairman of the Board

Date 18/01/2018

Agnes S. Kijo  
Ag. Director General

Date 18/1/2018

**TANZANIA FOOD AND DRUGS AUTHORITY  
STATEMENT OF COMPARISON OF BUDGET AND ACTUAL AMOUNT  
FOR THE YEAR ENDED 30TH JUNE 2017**

	Note	BUDGET TZS.	ACTUAL TZS.	VARIANCE TZS
<b>Revenue</b>				
Fees and Licenses	9	34,208,024,771	34,423,359,321	(215,334,550)
Government Grants	10	5,507,305,428	3,257,647,727	2,249,657,701
Donors Grants	11	576,244,740	350,160,072	226,084,668
Other income	12	-	849,201,577	(849,201,577)
Reserve Fund	8	5,681,163,000	5,681,163,000	-
<b>Total Revenue</b>		<b>45,972,737,939</b>	<b>44,561,531,697</b>	<b>1,411,206,242</b>
<b>Expenses</b>				
Administrative expenses		34,214,808,999	32,098,717,357	2,116,091,642
Audit expenses		76,626,200	76,626,200	-
Financial Expenses		-	58,932,380	(58,932,380)
15% Contribution to GVT		-	3,613,571,447	(3,613,571,447)
<b>Total Expenses</b>		<b>34,291,435,199</b>	<b>35,847,847,384</b>	<b>(1,556,412,185)</b>
<b>Investment cost</b>				
Land	2	-	6,115,000	(6,115,000)
Buildings	2	9,000,363,526	6,057,802,613	2,942,560,913
Equipments	2	891,939,214	694,696,482	197,242,732
Motor vehicles	2	1,089,000,000	636,407,533	452,592,467
Furniture & Fittings	2	700,000,000	983,656,833	(283,656,833)
<b>Sub Total</b>		<b>11,681,302,740</b>	<b>8,378,678,462</b>	<b>3,302,624,278</b>
<b>Grand Total</b>		<b>45,972,737,939</b>	<b>44,226,525,846</b>	<b>3,157,418,335</b>

Note 1 to 18 form part of the Accounts

Ambassador Dr. Ben Moses  
Chairman of the Board

Date .....18/07/2018.....

Agnes S. Kijo  
Ag. Director General

Date .....18/07/2018.....





Tanzania Food & Drugs Authority

**Mkurugenzi Mkuu**

Mamlaka ya Chakula na Dawa (TFDA)

Makao Makuu

Barabara ya Mandela, External - Mabibo

S. L. P. 77150, Dar es Salaam

Simu: +255 22 2450512 / 2450751 / 2452108

+255 658 445 222 / 685 701 735 / 777 700 002

Nukushi: +255 22 2450793

Barua pepe: info@tfda.go.tz Tovuti: www.tfda.go.tz

**Kanda ya Ziwa,**

Mtaa wa Nkurumah,

S. L. P. 543, Mwanza

Simu: +255 282 500733.

Nukushi: +255 282 541484

Barua pepe: info.mwanza@tfda.go.tz

**Kanda ya Kati,**

Jengo la Hospitali ya Rufaa ya Mkoa

S. L. P. 1253, Dodoma

Simu: +255 26 2320156

Nukushi: +255 26 2320156

Barua pepe: info.dodoma@tfda.go.tz

**Nyanda za Juu Kusini,**

Jengo la Ofisi ya Mifugo (Mkoa),

S. L. P. 6171, Mbeya

Simu: +255 25 2504425.

Nukushi: +255 25 2504425

Barua pepe: info.mbeya@tfda.go.tz

**Kanda ya Mashariki,**

Jengo la GEPF

Barabara ya Ali Hassan Mwinyi,

S. L. P. 77150, Dar es Salaam

Simu: +255 737 226 328 / 766 368 412

Nukushi: +255 22 2450793

Barua pepe: info.easternzone@tfda.go.tz

**Kanda ya Kaskazini,**

Mtaa wa Sakina,

S. L. P. 16609, Arusha

Simu: +255 27 254 7097.

Nukushi: +255 27 254 7098

Barua pepe: info.arusha@tfda.go.tz

**Kanda ya Kusini,**

Jengo la Chuo cha Waganga

Barabara ya Ligula,

S. L. P. 1447, Mtwara

Simu: +255 23 2334655

Barua pepe: info.mtwara@tfda.go.tz

**Kanda ya Magharibi,**

Jengo la TUWASA

S. L. P. 520, Tabora

Simu: +255 262 600082 / 654 817 849

Nukushi: +255 262 600081

Barua pepe: info.tabora@tfda.go.tz